

Ανωτάτη Παιδεία: Λίγο πριν τη σύγκρουση

Δρ Μάνος Δανέζης
Επίκουρος Καθηγητής
Πανεπιστημίου Αθηνών

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι η ελληνική εκπαίδευση, όπως και η παγκόσμια, βρίσκεται σε μια περίοδο βαθιάς κρίσης αξιών και ιδεών. Έτσι η εκπαιδευτική έκρηξη δεν είναι παρά η εξωτερική μιας γιγαντιαίας σύγκρουσης ανάμεσα στην κοινωνική δομή που πεθαίνει και σ' αυτή που γεννιέται. Αυτό που από χρόνια είχε επισημανθεί από τους μελετητές των εκπαιδευτικών προβλημάτων ήταν μια κατάσταση διάχυτης εξέγερσης, που σερνόταν παθητικά και εκφραζόταν μέσα από πράξεις πλήξης, δυσφορίας, ανησυχίας και αβεβαιότητας. Τα σημάδια αυτά αν και τα διακρίναμε, δεν τα μελετήσαμε, αρκούμενοι αλαζονικά να τα εξηγήουμε, αναπτύσσοντας περίεργες θεωρίες περί κοινωνικού εκφυλισμού της νέας γενιάς. Ο προβληματισμός όμως των σπουδαστών ήταν και είναι πολύ σοβαρός και κεντρώνεται εκτός των άλλων και στα πιο κάτω σημεία.

1. Όλοι αγωνιούν, αντιλαμβανόμενοι ότι το πτυχίο τους είναι ένα «χαρτί» χωρίς καμιά κοινωνική απόδοση. Πολλοί είναι εκείνοι που συνειδητοποιούν ότι, άσχετα της πανεπιστημιακής επίδοσής τους, θα αναγκαστούν για λόγους βιοπορισμού, να ασχοληθούν μετά τις σπουδές τους, με εργασίες άσχετες με το αντικείμενο της εξειδίκευσής τους. Και όσοι όμως δεν διακατέχονται από αυτή την αγωνία, είναι πεισμένοι ότι η ειδικευμένη διανοητική τους δύναμη, θα γίνει αντικείμενο μιας χωρίς όριο εκμετάλλευσης. Όλες αυτές οι αγωνίες συνοψίζονται, στα ισχυρά επαναλαμβανόμενα από τους νέους προβλήματα «εύρεσης εργασίας». Έτσι η μεγάλη μερίδα των σπουδαστών, δημιουργεί για τον εαυτό της την εικόνα του άνεργου διανοούμενου, ή του μέτριου και απροσάρμοστου στελέχους μιας βιομηχανίας, ή του αδιάφορου και ανεκπαίδευτου εκπαιδευτικού.
2. Όσον αφορά την εκπαιδευτική διαδικασία, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι σπουδαστές θα ήθελαν ν' αγαπήσουν αυτά που τους διδάσκονται. Όλοι περιμένουν μετά την εισαγωγή τους στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, πως θα διδάσκονταν μεθόδους αποτελεσματικού χειρισμού της σκέψης, και τη λογική της συνολικής γνώσης. Αντί γι' αυτό όμως, αντιμετωπίζουν τον απόλυτο κατακερματισμό της γνώσης και την πλήρη στεγανοποίηση των επί μέρους γνωστικών αντικειμένων της ίδιας επιστήμης. Η γνώση εξάλλου, σύμφωνα με τη σπουδαστική άποψη, είναι δραματικά «θεωρητικοποιημένη» και καθόλου πρακτική. Έτσι διαμορφώνεται η άποψη ότι, όσα διδάσκονται δεν τους χρησιμεύουν πουθενά, αφού οι γνώσεις είναι σκόρπιες και ασύνδετες μεταξύ τους, θεωρητικές και ξεκομμένες από την καθημερινή αναγκαιότητα. Είναι γνώσεις με μόνο προορισμό τους τη λήθη. Και ποιος είναι μετά όλα αυτά ο σκοπός της εκπαίδευσης για τους σπουδαστές? Μα ασφαλώς οι εξετάσεις, το δίπλωμα. Τα Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα δεν αποτελούν για τους σπουδαστές, και δικαίως, χώρους καλλιέργειας και παραγωγής γνώσης και επιστήμης, αλλά απλά, χώρους «κοινωνικής διαλογής», όπου θα επιλεγούν εκείνοι που θα συμμετάσχουν στις κοινωνικές διαδικασίες, υπό όρους ευνοϊκότερους από όλους τους άλλους πολίτες.

3. Ένα άλλο αρνητικό στοιχείο της Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι ο εκμηδενισμός της συλλογικής δράσης, και του ομαδικού ενθουσιασμού. Οι μέθοδοι εκπαίδευσης στηρίζονται πάνω σε ένα πνεύμα στενού ατομικού ανταγωνισμού, που καλλιεργεί μια αμφίβολης ποιότητας «καπατσοσύνη», που χαρακτηρίζει το μέσο νεοέλληνα. Οι σπουδαστές θα ήθελαν πολύ να ασκούνται συλλογικά πάνω στην επιστήμη με χαρά και ελευθερία. Οι ισχυρές όμως ανάγκες της κοινωνικής επιλογής που τους επιβάλλονται, τους το απαγορεύουν αυστηρά. Είναι λυπηρό, αλλά η καταδυνάστευση είναι πιο ισχυρή από τον ενθουσιασμό.
4. Τέλος είναι και εκείνη η κρυφή πίκρα που σιγοκαίει στην καρδιά των σπουδαστών. Η αδυναμία των πανεπιστημιακών δασκάλων τους να τους καταλάβουν. Η αδυναμία τους να σκύψουν πάνω από τις καθημερινές αγωνίες και φόβους τους, και να μετατραπούν , από μικροί δικαστές ενός άξενου συστήματος κοινωνικής επιλογής, σε «Δασκάλους», «Οδηγητές» σκοπών και ιδεών. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι σπουδαστές καταλογίζουν κοινωνικό φόβο, σκοπιμότητα και υστεροβουλία στους «δασκάλους» τους, όταν δεν τους βρίσκουν κοντά τους σε στιγμές σημαντικές γι' αυτούς. Φοβισμένοι όμως και υπολογιστές δάσκαλοι, δεν είναι δυνατόν να γαλουχίσουν παρά γενιές πίκρας, αντίδρασης και εκρηκτικής έκφρασης. Το πρόβλημα όμως είναι, τώρα τι κάνουμε? Δυστυχώς ένα μας μένει, όλοι μαζί να παλέψουμε προκειμένου να απελευθερώσουμε την πρωτοβουλία όλων στον τομέα της επιστημονικής γνώσης και της εκπαίδευσης. Την πρωτοβουλία, που όπως αναφέρει και ο Αλέν Μπλάντιου, συνθλίβεται από τους αφέντες του κοινωνικού συστήματος γενικά, και τους αφέντες του πανεπιστημιακού συστήματος ειδικότερα.